

**ПРОГРАМА
ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ПАВЛИКЕНИ
2019 – 2023 Г.**

**Приета с решение №800/29.08.2019 г.
на Общински съвет Павликени**

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Общи положения.....	4
1.1. Основание за разработване.....	4
1.2. Нормативна база, планови и програмни документи	4
2. Политика по туризъм на община Павликени	4
2.1. Профил на общината.....	4
2.2. Място на политиката по туризъм в развитието на община Павликени	5
2.3. Партньорства и членства	6
3. Състояние на туризма в община Павликени	6
3.1. Културно – историческо наследство	6
3.2. Природни и туристически забележителности	7
3.3. Защитени видове	9
3.4. Религиозни храмове	9
3.5. Тържества, празници и обичаи.....	10
3.5. Култура.....	11
3.7. Спорт	11
3.8. Други	12
3.9. Места за настаняване, заведения за хранене и развлечения	13
3.10. Дейности по популяризиране на община Павликени като туристическа дестинация.....	14
4. Цели и обхват на Програмата	15
5. SWOT анализ	16
5.1. Силни страни	16
5.2. Слаби страни.....	16
5.3. Възможности.....	17
5.4. Заплахи	17
6. Мерки и дейности в подкрепа на развитието на туризма на територията на община Павликени	18
6.1. Институционални	18
6.2. Организационни	18
7. Финансово обезпечаване	18
8. Изпълнение, мониторинг и оценка на прилаганите дейности/мерки	19
9. Отчет на програмата за развитие на туризма на община Павликени	20

10. Заключение	20
ПРИЛОЖЕНИЕ 1 - СПИСЪК НА ОБЕКТИТЕ НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО В ОБЩИНА ПАВЛИКЕНИ С ТЕХНИТЕ ОПИСАНИЯ.....	21
ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ОБЩИНА ПАВЛИКЕНИ 2019 – 2023 г.	26

1. Общи положения

Програмата за развитие на туризма в община Павликени е изготвена в изпълнение на нормативните изисквания на Закона за туризма (ЗТ) като стратегически документ за периода 2019-2023 г. Документът има за цел да подпомогне повишаването на конкурентоспособността на община Павликени като дестинация за устойчив туризъм. Основна задача на документа е да се изследват бариерите и конкретизират проблемите пред развитието на туризма в община Павликени и да се предложат начини за решаването им.

1.1. Основание за разработване

Програмата е разработена в изпълнение на чл. 12, т. 1 от Закона за туризма и е в съответствие с политиката на местните органи за самоуправление относно туризма на местно ниво, определена в ЗТ.

1.2. Нормативна база, планови и програмни документи

Програмата е разработена в съответствие с Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030 г., Областна стратегия за развитие на туризма в област Велико Търново за периода 2014-2020 г., Общински план за развитие на община Павликени за периода 2014-2020 г., Регионален план за развитие на Северен централен район 2014-2020 г. Програмата за развитие на туризма на територията на община Павликени за периода 2019 – 2023 г. е съобразена и с Плана за опазване и управление на Античен керамичен център край Павликени, създаден в изпълнение на проект „Античен керамичен център – Павликени, популяризация и модернизация“, финансиран от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009 – 2014 по Програма БГ08 „Културно наследство и съвременни изкуства“ към Министерство на културата, Мярка 1 „Реставриране, обновяване и опазване на културното наследство“. Планът засяга мерките за опазване, развитие и популяризиране на най-значимия обект на културно-историческото наследство на територията на община Павликени.

Към момента на разработване и приемане на настоящата програма, Планът за опазване и управление на Античен керамичен център край Павликени е в процедура на съгласуване от Министерството на културата.

2. Политика по туризъм на община Павликени

2.1. Профил на общината

а) Географско положение и климатични дадености: Община Павликени е разположена в Централна Северна България, северозападната част на Великотърновска област и е от трети функционален тип. Попада в долината на р. Росица с площ от 622 569 кв.км. Разположена е във вътрешността на страната и няма излаз на държавна граница по суша или вода. Община Павликени граничи с общините Велико Търново, Свищов, Полски Тръмбеш, Севлиево, Сухиндол и Левски. Климатът в района е умерено-континентален. Характеризира се със студена и продължителна зима и горещо лято. Средната годишна температура на въздуха е 11,6 градуса. Най-горещ е месец юли – средна температура 23,4 градуса. Продължителността на слънчевото греене е около 2140 часа. Често явление са късните пролетни мразове. Безмразовият период е около 200 дни.

б) Води: Най-голямата река, пресичаща територията на общината, е р. Росица, която води началото си от извор в Централна Стара Планина. На нея е построен яз. „Александър Стамболийски“, разположен на 20 км. от гр. Павликени на територията на община Сухиндол. Поречието на реката е включено в Натура 2000. Използва се от жители и гости на общината за спортен риболов.

В чашката на язовир „Александър Стамболийски“ е туристическата база на ТД „Росица-Павликени“ с възможности за практикуване на водни спортове и туристическа нощувка. Други по-значими водни обекти в общината са реките Осъм, Негованка, Студена, Ломя, Елия и Пещерска, рибарници и язовирите: „Горен капчук“, с. Паскалевец, „Дичинска нива“, с. Паскалевец, „Капчика“, с. Долна Липница, „Лозенски мост“, с. Дъскот, яз. „Смрадликата“, с. Долна Липница, „Сух бунар“, с. Дъскот, „Меча локва“, с. Долна Липница.

Река Пещерска преминава през с. Мусина и е единствената река в общината, имаща карстов характер.

В община Павликени има множество минерални извори, които са неразработени и няма достоверни данни за характеристиките им.

Активно използваният в миналото сондаж Р-1ХГ, с дебит 6,62 л/с, намиращ се в района на парк „Маринополци“, гр. Павликени, в момента не се отдава на концесия. Установено е несъответствие на радиологичните показатели обща алфа активност и обща бета активност с нормативно допустимите. По тази причина изворът не може да получи комплексна балнеологична оценка и да бъде актуван като общинска собственост.

в) Население: Община Павликени се състои от 20 населени места, в т.ч. гр. Павликени, гр. Бяла черква и селата Батак, Бутово, Вишовград, Върбовка, Горна Липница, Долна Липница, Димча, Дъскот, Караисен, Лесичери, Михалци, Мусина, Недан, Паскалевец, Патреш, Росица, Сломер, Стамболово. Населението на община Павликени е 20926 жители към 31.12.2018 г., от които малко над половината (11131 души) са градското население (Източник НСИ).

На територията на община Павликени пребивават чуждестранни граждани целогодишно и сезонно, като същите притежават закупени имоти в съответните населени места. Общо чуждестранните граждани, притежаващи имоти на територията на община Павликени, са около 260 души, като повече от половината от тях пребивават постоянно в населените места на общината. Най-многобройна група сред чуждестранните граждани са представителите на Великобритания, следвани от тези на Русия. Останалите са от Франция, Ирландия, Полша, Испания и САЩ.

г) Икономика: Икономиката в Община Павликени може да бъде обособена в следните отрасли: земеделие, машиностроителна, металообработваща, полиграфическа, текстилна, зърно-преработваща, хранително-вкусова, търговия и услуги.

Най-важният природен ресурс на общината са почвите, като преобладават черноземните и карбонатните, което от своя страна позволява отглеждането на зърнено-фуражни култури, рапица, слънчоглед, соя, трайни насаждения - лозя, овощни и други насаждения. Водеща роля в икономическото развитие на общината имат кооперациите, обработващи земя под аренда и производителите на цветя и декоративна растителност.

В града има „Опитна станция по соята – Павликени“, която е държавно предприятие по чл. 62, ал. 3 на Търговския закон (ТЗ). Тя е структурно звено към Селскостопанска академия – София. „Опитна станция по соята –Павликени“ е с предмет на дейност научно-приложна и експериментална дейност в областта на соята, фуражния грах и други полски култури, семепроизводство на соя, пшеница, грах и поддържане на растителния генофонд.

Присъствието на малкия и среден бизнес в общината е значително. Малките и средни предприятия играят все по-решаваща роля за развитието на икономиката на общината, за поддържане на работни места и запазване числеността на населението в административния център.

д) Образование, профилирано в сферата на туризма: В гр. Павликени, се намира Професионална гимназия по аграрни технологии (ПГАТ) „Цанко Церковски“. Първоначално създадена през 1921 г. като земеделско училище в тогавашното село Павликени, преминала през редица промени в профила на подготовката и знанията, които дава обучаващите се, както и на наименованието си, учебното заведение с име „Техникум по механизация на селското стопанство“ – гр. Павликени през 2003 г. се именува Професионална гимназия по аграрни технологии „Цанко Церковски“. През учебната 2007/2008 година започва професионално обучение по специалността „Селски туризъм“.

2.2. Място на политиката по туризъм в развитието на община Павликени

Туризмът в община Павликени не е развит като приоритетна област, най-вече поради липса на сериозен потенциал и ограничен финансов ресурс за по-сериозни инвестиции в сектора. Местната администрация желае да работи с фокус върху развитието на туризма и да използва наличните възможности, за да направи по-атрактивни, разпознаваеми и утвърдени културно-историческите и природните забележителности на територията на община Павликени.

2.3. Партньорства и членства

Община Павликени е един от учредителите на Организацията за управление на Дунавски туристически район (ОУДТР). Учредителното събрание се състоя на 18.01.2019 година в центъра на управление гр. Русе.

В сферата на рекламата и популяризирането на община Павликени като туристическа дестинация могат да бъдат полезни партньорските отношения с побратимените градове: гр. Болдещи - Скаени - Република Румъния, гр. Леова - Република Молдова, гр. Пружани - Република Беларус, гр. Стародуб - Руска федерация, гр. Ломжа - Република Полша.

3. Състояние на туризма в община Павликени

Културно-историческото наследство на община Павликени включва недвижими културни ценности, етнографски обекти и експозиции, православни църкви от Възраждането, религиозни и светски празници.

Даденостите на общината привличат основно посетители със средна и около средната платежоспособност, български семейства за краткосрочни почивки, български и чуждестранни туристи – за краткотрайни излети, гости на живущите в община Павликени, и други.

Община Павликени няма продаваеми цялостни туристически продукти. На територията на общината не функционират туристически информационни мрежи, които да осигуряват туристическа информация и рекламно обслужване. Културно-историческите забележителности, природните дадености и съществуващата материална база в общината, както и направените инвестиции по проекти в културна, културно-историческа, спортна и техническа инфраструктура, са добра предпоставка за развитие на туристически продукти, изградени върху съчетанието на културно-историческите паметници и археологическите богатства и съхранените и частично разработени природни дадености. С разполагаемия ресурс/дадености могат да се разработят и предложат няколко продукта, съчетаващи културно-исторически, селски и екотуризъм.

3.1. Културно – историческо наследство

Приложение 1 към Програмата съдържа пълен списък на обектите на културно-историческото наследство в община Павликени.

а) Археологически забележителности:

- **Античен керамичен център край Павликени** – обектът е разкрит през 1971 г. и се намира на 6 км северозападно от гр. Павликени в посока с. Върбовка. Той представлява музей на открито, в чиято основа е земеделско имение (villa rustica), което е един от най-големите центрове за производство на керамика в провинциите Долна Мизия и Тракия през I – III в. сл. Хр. На място са експонирани централният вилен комплекс, както и част от откритите 51 пещи. Обектът е достъпен целогодишно, има изградена инфраструктура и поставени крайпътни указателни табели.

Античният керамичен център край Павликени е паметник на културата (недвижима културна ценност) с категория „национално значение“.

б) Исторически местности:

- **Местността Косматица край с. Върбовка**, община Павликени – категория „национално значение“;

- **Местностите, където са се провели битките на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа** (три местности с категория „национално значение“);

- **Историческо място край гр. Бяла черква**, община Павликени – категория „национално значение“;

- **Историческо място край с. Мусина**, община Павликени - категория „национално значение“.

в) Музеи:

- **Исторически музей – гр. Павликени – общински музей (въз основа на акта за създаване)**

Създаден през 1978 г., Исторически музей – Павликени съхранява, популяризира, проучва и опазва културно-историческото наследство на Павликени и останалите 19 селища от регио-

на. Във фондовете на музея се съхраняват над 22 хиляди фондови единици и движими паметници на културата.

Музеят работи целогодишно, от понеделник до петък включително (8:00 – 12:00 ч., 13:30 – 17:30 ч.), както и събота (10:00 – 16:00 ч.) При направени предварителни заявки, групи се приемат и през почивните дни. Ден за безплатно посещение е всеки последен четвъртък на месеца;

- **Исторически музей – гр. Бяла черква с няколко експозиции – общински музей (въз основа на акта за създаване)**

Постоянната експозиция на Исторически музей – Бяла черква отразява многовековната история на града. Разположена площ от 250 кв. м, тя е открита на 10 май 1976 г. по случай 100 годишнината от Априлското въстание.

Музеят работи целогодишно от понеделник до петък (8:00 – 12:00 ч., 13:00 – 17:00 ч.), при направени предварителни заявки групи се приемат и през почивните дни. Безплатно посещение на музейните експозиции на Исторически музей – Бяла черква – всеки последен четвъртък от месеца. Музеят извършва екскурзоводско обслужване до всички паметници и паметни места в селището;

- **Къща-музей „Цанко Церковски“ – гр. Бяла черква;**

- **Къща-музей „Райко Даскалов“ – гр. Бяла черква;**

- **Природонаучна експозиция „Към природата с любов“ – гр. Бяла черква.**

- **Етнографска експозиция при НЧ „Бачо Киро - 1869“ – гр. Бяла черква;**

- **Селскостопански музей – с. Горна Липница, достъпен за целогодишно посещение в работни дни.**

г) Паметници

- **Паметник на загиналите за свободата на Майка България павликенци във войните, гр. Павликени – издигнат в площадната зона на града, той увековечава паметта на загиналите във войните участници-местни жители;**

- **Паметник-костница на участниците в Априлското въстание – 1876 г., живели в Павликени – в чест на павликенци-участници в Дряновската епопея по време на Априлското въстание;**

- **Паметна морена на загиналите герои, учили в павликенската гимназия СУ „Бачо Киро“ – почита паметта на загиналите антифашисти, бивши възпитаници на училището;**

- **„Паметник – Камбанария“, гр. Бяла черква – в чест на освободителите от турско робство;**

- **Паметник на гроба на Цанко Церковски край гр. Бяла черква – увековечава паметта на поета;**

- **Паметник в местността „Черничака“ край гр. Бяла черква – почита сборното място на въстаници от Дряновската епопея по време на Априлското въстание от 1876 г.**

3.2. Природни и туристически забележителности

- **Екопътека Негованка (Еменска екопътека), разположена в землищата на с. Михалци и с. Емен. Защитена природна забележителност по силата на Заповед № 880/25/11/1980 г., ДВ бр.1/1981 г. и защитена зона в обхвата на Натура 2000 - Емен BG 0000216 (съгласно критериите на Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна), попадаща в община Велико Търново (1/3 -землище на с. Емен) и община Павликени (2/3 - землище на с. Михалци);**

Основни забележителности от маршрута на екопътеката, който е продължителност около 3 часа, са:

- **Ждрелото на река Негованка – Еменски каньон – защитена природна забележителност - код в регистъра на защитените територии – 394;**

- **Еменска пещера – част от природна забележителност Еменски каньон;**

- **Водопад „Момин скок“ – защитена природна забележителност - код в регистъра на защитените територии – 63 (Заповед № 3796 от 11.10.1965 г., ДВ бр. 12/1966) - на р. Него-**

ванка в землището на с. Михалци, община Павликени, височина на пада 9,5 м при надморска височина 180 м.

- **Каньонът на река Негованка (или Еменски каньон)** е пролом (каньон) на река Негованка в Северна България, в Средния Предбалкан. Целият каньон представлява живописен antecedентен пролом. Проломът се разделя на две части – **Горен боаз** и **Долен боаз** – с обща дължина около 5 км, като между тях в малко долинно разширение е разположено село Емен. Средната надморска височина на двата каньона е около 228 м. Горният боаз започва на около 3 км северозападно от с. Ново село, на 320 м н.в., насочва се на североизток и след около 3 км завършва югозападно от с. Емен на 238 м н.в. Долният боаз започва непосредствено североизточно от с. Емен, на 225 м н.в., насочва се на североизток и след около 2 км завършва при „опашката“ на язовир Негованка, на 180 м н.в. В този участък се разкрива най-красивата част от каньона, като в близост се намира **Негованската екопътека**, която преминава по цялата дължина на Долния боаз.

- **Негованската екопътека**, известна още като **Еменска екопътека** отстои на 19 км от гр. Павликени и на 24 км от гр. Велико Търново. Тя започва с **Еменската пещера**, разположена на левия бряг на р. Негованка, преминава през **водопада „Момин скок“**, където е най-тясната част на каньона, и завършва в долната част на **язовир Негованка**. Негованската екопътека е първата екопътека, създадена в България. Първоначално е създадена през 1992 г., по идея на Петър Петров, през 2001 г. съоръженията са подновени и маршрутът е продължен в кръгов вариант. В периода 2004 – 2006 г. Негованската екопътека е включена в Екозона „Средна Янтра“, заедно с нови туристически обекта по проект „Формиране на екотуристически хинтерланд на територията на общините Велико Търново, Стражица, Златарица и Антоново“ по Програма PHARE „Развитие на българския екотуризъм“. С времето тя се налага и като най-известната част от Екозона „Средна Янтра“.

Подходящ за посещение и разходка е периодът м. май- м. септември.

Към настоящия момент екопътеката е в много лошо състояние.

Близки обекти са Хотнишката екопътека и геокомплексите „Зарапово“ и „Пропастите“.

- **Геокомплекс „Зарапово“, с. Вишовград**

Геокомплексът „Зарапово“ е естествено допълнение към „Негованска екопътека“, заради непосредствената си близост и впечатляваща красота. Изграден е през 2006 г. по проект „Формиране на екотуристически хинтерланд на територията на общините Велико Търново, Стражица, Златарица и Антоново“ по Програма PHARE „Развитие на българския екотуризъм“ и е част от Екозона „Средна Янтра“. Разположен близо до с. Вишовград, на метри от пътя Павликени-Балван-Велико Търново, намира се на 15 км от гр. Павликени и на 27 км от гр. Велико Търново.

Комплексът предлага място за почивка и пикник, като най-атрактивната част от него е водопадът, висок 15 м.

Геокомплексът се поддържа от кметството на с. Вишовград и с участието на доброволци. За удобство на посетителите са изградени стълби и мостове, които са в добро състояние.

Близки обекти за посещение и разходка са Хотнишка екопътека, Негованска екопътека и Мусински карстови пропасти.

- **Геокомплекс „Понорите“, с. Мусина – Природна забележителност**

„Пропастите“, или наричани от местното население „Понорите“ е уникално природно образувание, почти без аналог в страната. Изграден е през 2006 г. по проект „Формиране на екотуристически хинтерланд на територията на общините Велико Търново, Стражица, Златарица и Антоново“ по Програма PHARE „Развитие на българския екотуризъм“ и е част от Екозона „Средна Янтра“. Разположена на 400 м от с. Мусина и на 50 м от пътя Павликени-Велико Търново, тази природна забележителност представлява две съседни карстови пропасти, свързани под земята чрез карстова галерия. Съоръжени са с 24-метрови специално изградени вити стълби. Според местните стари хора пропастите са свързани с галерии, които водят до Мусинската и Еменската пещери.

Други забележителности, разположени в близост, са Хотнишката екопътека, Негованската екопътека и геокомплекс „Зарапово“.

- **Римски каптаж и Мусинска пещера, с. Мусина**

Римският каптаж е разположен в югозападната част на с. Мусина. В непосредствена близост до него се намира и Мусинската пещера – Природна забележителност. Римският каптаж е масивно осмоъгълно четириредово съоръжение, градено от редуващи се трапецовидни и шестоъгълни блокове. От тук започва двадесеткилометровият Западен акведукт (водопровод) на римския град Никополис ад Иструм (до дн. с. Никюп). Каптажът улавя мощен карстов извор с кристално чиста вода, чиято температура 13,9°C е постоянна целогодишно. Функционирането на акведукта е датирано към II – IV в. сл. Хр., а от каптажа все още извира вода, даваща началото на р. Пещерска.

Мусинската пещера е в съседство на каптажа. Тя е обитавана от дълбока древност. Днес в нея може да бъде видяна компактна колония от прилепи. До Римския каптаж и Мусинската пещера е изградена инфраструктура и са поставени крайпътни указателни табели.

- **Екопътека местността „Канарите“**

Разработена по проект от ученици от Професионална гимназия по промишлени технологии гр. Павликени през 2008 г. Маршрутът между гр. Бяла черква и с. Росица е с дължина 2500 м. Началото е от местността „Уружките лозя“, преминава по левия бряг на р. Росица, покрай паметни и интересни природни обекти и завършва на възвишение над с. Росица с изглед към Дунавското поле.

- **Поречието на река Росица** – защитена зона в обхвата на НАТУРА 2000 (съгласно критериите на Директива 92/43/ЕЕС за местообитанията, която се допира до защитена зона по Директива 2009/147/ЕС за птиците)

- **Пещерата и карстовия извор в местността „Пещерата“**, землище на с. Мусина, община Павликени – защитена природна забележителност със Заповед № 1799/30.06.1972 г., ДВ бр. 59/1972 г.

- **„Понорите“ („Пропастите“)** – карстово образование, землище на с. Мусина, община Павликени – защитена природна забележителност със Заповед № 75/09.02.1981 г., ДВ бр. 20/1981 г.

- **„Комитските дупки“** – защитена местност в землището на с. Мусина, прекатегоризирана от историческа местност „Бърдото“ със Заповед № РД-1302/27.12.2002 г., обнародвана в ДВ бр. 7/24.01.2003 г., характерна вековна габърова гора.

- **Каменият мост над р. Росица**, построен през 1906-1912 г. от италиански майстори.

3.3. Защитени видове

Вековни дървета

- **„Дъб“** в местността Чуката, землище на с. Вишовград, обявен със Заповед № 851/10.08.1983 г., ДВ бр. 70/1983 г. Характеристики на дървото: години към датата на обявяване: 200, реална възраст: 236 години, височина: 20 м, периметър: 2 м.

- **„Орех“** в местността Кайрака, землището на с. Вишовград, обявен със Заповед № 851/10.08.1983 г., ДВ бр. 70/1983 г. Характеристики на дървото: години към датата на обявяване: 200, реална възраст: 236 години, височина: 20 м, периметър: 4 м.

- **„Цер“**, намиращ се в частен имот в с. Мусина, обявен със Заповед № 159/09.03.2009 г., ДВ бр. 24/2009 г. Характеристики на дървото: години към датата на обявяване: 100, реална възраст: 110 години, височина: 25 м, периметър: 1 м.

3.4. Религиозни храмове

Във всички населени места от територията на община Павликени има действащи православни храмове. Сред тях с дълголетна история и висока културно-историческа стойност се открояват:

- **Православен храм „Успение Пресветая Богородица“, с. Михалци**, построен през 1836 г. Със Заповед на Министъра на културата № РД-9Р-75 от 5 октомври 2018 г., обнародвана в ДВ бр. 105/18.12.2018 г., църквата е обявена за архитектурно-строителна и художествена недвижима културна ценност от Възраждането с категория **„национално значение“**.

- **Православен храм „Света Параскева“, с. Мусина**, започнат като строеж през 1834 г., приключен през 1836 г., като през целия период на изграждане храмът се строи без султански ферман, и накрая е осветен през 1838 г. През 1938 г. е завършена новата църква „Св. Параскева“. След политическите промени от 1989 г. тя е опустошавана многократно, но през

2006 г. започва ремонт за възстановяване на пораженията и преди 10 години (през 2009 г.) църквата е осветена и отворена.

- **Православен храм „Свети Димитър“, с. Горна Липница**, построен през 1863 г. Смята се, че храмът е издигнат във Възрожденски стил от Колю Фичето, или негови ученици.

- **Православен храм „Свети Димитър“, гр. Бяла черква**, построен през 1866 г., в него се съхраняват тленните останки на Бачо Киро.

- **Православен храм „Свети Пророк Илия“, с. Вишовград**. През 40-те години на XVII век, на мястото на сградата на училището, е построен храм. Настоящият православен храм „Свети Пророк Илия“ е построен в късен готически стил през 1897 година.

- **Православен храм „Св. Архангел Михаил“, с. Лесичери**, построен от ученици на майстор Колю Фичето през 1873 г. в типичния Възрожденски стил.

- **Православен храм „Рождество на Пресвета Богородица“, гр. Павликени**, издигнат през 1882 г.

- **Православен храм „Св. Вмчк. Димитрий“, с. Стамболово**, построен през 1882 г.

- **Православен храм „Св. Иван Рилски“, с. Дъскот**, построен през 1881 – 1882 г. от майстор Енчо Колев от град Трявна. С удостоверение №5808 от 02.09.2010 г. на Министерството на културата – Национален институт за недвижимо културно наследство, църквата в село Дъскот, декларирана с писмо №2586 от 05.07.1979 г., се обявява за недвижим художествен паметник на културата. В основа на това, съгласно параграф 12, ал. 1. от Закона за културното наследство, храмът получава статут на художествена недвижима културна ценност с предварителна категория „местно значение“.

- **Православен храм „Св. Архангел Михаил“, с. Недан** – построен през 1852 г. Интересен артефакт е надпис, вграден в пода на църквата. Бил е пограничен каменен стълб, определящ границата между провинциите Долна Мизия и Тракия. Установено е, че е поставен през 136 г. сл. Хр. от извънредния пълномощник на император Хадриан (117-138) – Марк Антоний Руф. Намерен е в с. Бутово и е преместен по-късно в с. Недан. Понастоящем е вграден пред олтара на църквата в с. Недан. Храмът е със статут на художествена недвижима културна ценност с категория „местно значение“.

3.5. Тържества, празници и обичаи

- 6 януари – Богоявление – ритуал за вадене на богоявленския кръст;
- 7 януари - Пресъздаване на народния обичай „Иванови влачуги“ в с. Караисен;
- 21 януари - Бабинден – ден на родилната помощ;
- 14 февруари – „Трифон Зарезан“ – празник на лозаря и винаря;
- 1 март – Баба Марта – ден на традиционно закичване с мартеници по народен обичай, отбелязван като ден на художествената самодейност в населените места от общината;
- 3 март – тържествено отбелязване на Националния празник на Р България;
- м. март – Сирни Заговезни с парад на маските в гр. Бяла черква – празник, отбелязван с традиционно маскиране, обичая „хамкане“ на халва и прескачане на огньове в гр. Бяла черква, община Павликени;
- м. март – Тодоровден;
- м. март – Старостилен Тодоровден;
- 8 април – Международен ден на ромите;
- 9 май – Ден на Европа. Ден на победата;
- м. май – Традиционно честване на годишнина от Априлското въстание в населени места от общината;
- м. май – Международен ден на музеите – Ден на отворените врати;
- 24 май – Ден на българската просвета и култура и на славянската писменост;
- м. юни – Международен ден на детето;
- 2 юни – Ден на Ботев и за загиналите за свободата на България;
- 29 юни – Празник на град Павликени – годишнина от обявяването на Павликени за град;

- м. юли /8 – 9 юли/ – чествания от сраженията на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа в м. „Канлъдере“, с. Вишовград, м. „Вехтите лозя“, с. Караисен, м. Дядопановата кория“, с. Горна Липница;
- 6 септември – Ден на Съединението на Княжество България с Източна Румелия;
- 21 септември – Традиционен есенен панаир на град Павликени;
- 22 септември – Ден на Независимостта на Република България;
- 12 октомври – Ден на българската община;
- 1 ноември – Ден на народните будители;
- м. декември – Запалване на светлините на коледната елха в гр. Павликени;
- м. декември – Коледен концерт на школата по изкуствата при НЧ „Братство - 1884“ гр. Павликени;
- м. декември – Коледни и новогодишни тържества във всички населени места от община Павликени.

3.5. Култура

3.6.1. Материална база

- **НЧ „Братство - 1884“ – гр. Павликени** е самоуправляващо се културно-просветно сдружение в областта на културата в град Павликени. Сградата на читалището е построена през 1963 г., състои се от централен корпус на два етажа с фойета на първи и втори етаж, които се използват като изложбени зали, и два странични корпуса. В централния корпус се намира зала с балкон с общо 550 седящи места, със сцена и мизансцена. В НЧ „Братство – 1884“ има условия за провеждане на изложби, театрални постановки, концерти, конкурси и др. Проблемът с отоплението не позволява реализиране на събития през зимния сезон.
- **Летен театър „Никола Гюзелев“ – гр. Павликени.** Летният театър е построен през 1980 г. С капацитет 1718 места предлага възможност за разнообразни културни прояви през активния сезон. От 16 септември 2016 г. летният театър носи името на прочутия Никола Гюзелев, световноизвестният оперен бас, родом от гр. Павликени.
- **Читалища в населените места на общината** - всички населени места от територията на община Павликени, с изключение на с. Мусина, имат читалища, разполагащи с зали, които предоставят подходящи условия за провеждане на театрални постановки, концерт, конкурси и други културни мероприятия. С историята и миналото си се откроява НЧ „Бачо Ки-ро – 1869 г.“ – гр. Бяла черква.

3.6.2. Културни мероприятия

- м. март - Фолклорно надиграване „Букет от ритми“ – културно събитие с местно значение;
- м. май - „Празник на яйцето“ – културно събитие с регионално значение;
- м. юни – Национален конкурс с международно участие за млади изпълнители на популярна песен „Нека да е лято!“ – културно събитие;
- м. юни – Фотоплер, посветен на годишнина от обявяването на Павликени за град с фотоизложба „Павликенският край и неговите хора“;
- м. юни - Фолклорен фестивал „Северняшка китка“ – културно събитие с регионално значение;
- м.юли - Международен арт проект „Павликени и светът“ – културно събитие с международно участие;
- м. август - Международна арт резиденция „Старото училище“, с. Горна Липница – културно събитие с международно участие;
- м. септември – Фестивал за възстановки на антични занаяти „Древна балканска земя“ (“Terra Antiqua Balcanica”) – културно събитие с регионално значение.

3.7. Спорт

3.7.1. Материална база

- **Градски стадион – гр. Павликени.** Капацитет 3000 места, поддържан терен, съблекални и прилежащо спортно общежитие. Подходящ за футболни срещи, турнири, тренировъчни лагери и др.;
- Местни стадиони в населените места Бяла черква, Бутово, Върбовка, Лесичери, Михалци и Недан от територията на община Павликени.
- **Спортна зала „Йордан Петров - Графа“, гр. Павликени.** Подходяща за волейбол, баскетбол, хандбал, тенис на корт и футбол на малки вратички;
- Покрит плувен басейн в съседство със спортна зала „Йордан Петров – Графа“, гр. Павликени;
- Покрит плувен басейн при парк-хотел „Бора“ – частна инвестиция;
- Два тенис корта в съседство със спортна зала „Йордан Петров – Графа“ – гр. Павликени
- Игрище за мини футбол в съседство със спортна зала „Йордан Петров – Графа“ – гр. Павликени;
- Игрище за мини футбол – частна собственост, отдава се под наем за турнири и спортни мероприятия

3.7.2. Спортни мероприятия

- Общински състезания „Ученически игри“ – м. февруари/юни;
- Лъвски скок – м. февруари;
- „Открито градско първенство по плуване и водно спасяване“ – м. февруари;
- Общински турнир по „Тенис на маса“ – м. февруари;
- Майсторско управление на автомобил – жени – м. март;
- Общински турнир по „Стрийтбол“ – м. май;
- Откриване на плувно лято – състезание – м. май;
- Шахматен турнир „Павликяни“ – м. май;
- Празник на туристическите сръчности и умения, и водоприложните спортове – м. юни;
- Летен празник на с. Бутово – м. юни;
- Турнир по шахмат „Маринополци“ – м. август;
- Състезание по „ОФРОУД ТРАЯЛ 4Х4“ – м. септември;
- Детски турнир по футбол за купата на кмета на община Павликени – м. септември;
- Общински лекоатлетически крос „Павликени“ – м. октомври;
- Национално състезание по карате Киокушин – м. октомври;
- Общинско състезание по плуване в чест на „Деня на народните будители“ – м. октомври/ноември;
- Спортен празник с детските градини, посветен на „Деня на народните будители“ – м. октомври/ноември;
- Церемония по връчване на общинския приз „Спортист на годината“ – м. декември;
- Общински турнир по футбол на малки вратички „Трифон Иванов“ – м. декември.

3.8. Други

- Зоокът Павликени

Зоокът Павликени се намира в град Павликени в непосредствена близост до парк „Кирил Ракаров“ и е единствен по рода си в региона и областта. Той е общински и входът за него е безплатен. На 29 септември 2015 г. зоокътът в Павликени получи петгодишен лиценз. Лицензът е издаден от Министерство на околната среда и водите. Показани са повече от 200 животни от над 50 вида, обитаващи площ от 8 дка. В началото на парка е изграден детски кът с люлки, пързалки и катерушки за децата, както и пейки за отдых на родителите. Зоокътът е изключително приятно място за разходка и отдых на открито в градската среда.

- **Галерия** - втори етаж от търговски комплекс в град Павликени. Търговският комплекс в гр. Павликени е построен през 1983 г. Вторият му етаж не се използва от години. Разпределението на етажата създава прекрасни условия за разполагането и експонирането на творби на местни художници, скулптори, фотографии и др., както и на произведенията на гос-

туващи автори. Разположението на сградата в центъра на града и в близост до реконструирания площад „Свобода“ е благоприятна предпоставка за създаването на ново културно средище, което да възпитава и развива у младото поколение естетичен вкус и традиция в развитието на изкуствата.

В рамките на проект „Реконструкция на търговска сграда за постоянна изложбена зала и галерия на местни творци“, реализиран през 2014 година със средства от Публичната инвестиционна програма „Растеж и устойчиво развитие на регионите“, са ремонтирани покрива, тавана, настилките и покритието на стените. Обновени са електрическата водопроводната и канализационната инсталации, мрежи. Инвестиционният проект не е завършен и помещението все още не отговаря на изискванията за изложбена зала.

3.9. Места за настаняване, заведения за хранене и развлечения

3.9.1. Места за настаняване и леглова база

- **Парк-хотел „Бора“** – гр. Павликени, фирма „Фидком“ ООД, гр. Павликени – категория ***, 17 стаи - 26 места;
- **Семеен хотел „Ружета“** – гр. Павликени, ЕТ „Караджов - БД-Борислав Караджов“, гр. Павликени – категория **, 2 апартамента, 6 стаи - 15 места;
- **Самостоятелни стаи** – гр. Павликени, фирма „Борина – С“ ЕООД, гр. Павликени – категория *, 2 стаи - 4 места;
- **Самостоятелни стаи** – гр. Павликени, фирма „Стайков - 2“ ЕООД, гр. Павликени – категория *, 2 стаи - 4 места;
- **Самостоятелни стаи** – гр. Павликени, фирма „Митков и Сие“ ЕООД, гр. Павликени – категория *, 5 стаи - 12 места;
- **Хотел „Полтава“** – гр. Павликени – масивна сграда в центъра на гр. Павликени, построена през 1972 г. – сградата е на 4 етажа, като всеки от тях има по 16 бр. стаи и сервизни помещения. В сутерена се помещава механа, кухня, склад, хладилна камера и котелно. На партера са разположени сладкарница, складови помещения и фоайе. Понастоящем хотелът и изброените прилежащи помещения не функционират в първоначалния им замисъл. Имотът е бивша държавна собственост, включен в капитала на търговско дружество „Маринополци“ ЕООД през 1998 г. През 2011 г. имотът се изважда от капитала на дружеството и се вписва в активите на община Павликени. През 2016 г. имотът е продаден на ЕТ „Караджов – БД - Борислав Караджов“ и към момента се стопанисва от същия собственик. Хотелът не функционира с пълния си леглови капацитет, материалната база все още не е реновирана.
- **Комплекс „Вилисплейс“, с. Мусина**, община Павликени, категория **. Комплексът се състои от 4 къщи (3 малки и 1 голяма) с общ капацитет 14 места.

3.9.2. Ресторанти

- **Ресторант „Бора“** при парк-хотел „Бора“ – гр. Павликени - категория *** с капацитет 130 места;
- **Ресторант „Amigos“** – гр. Павликени - категория * с капацитет 130 места;
- **Гостилница „Ранчото“** – гр. Павликени - категория * с капацитет 130 места;
- **Механа „Ружета“** – гр. Павликени – категория ** с капацитет 40 места;
- **Механа „Банята“** – гр. Павликени – категория ** с капацитет 40 места;
- **Гостилница „Империял“** – гр. Павликени – категория * с капацитет 48 места;
- **Снек-бар „Графот“** – категория * с капацитет 150 места;
- **Снек-бар „Сарафа“** – категория * с капацитет 46 места;
- **Ресторант „Ракета“** – не е категоризиран, ресторантът е с капацитет 150 места, той е общинска собственост и е отдаден под наем – работи за събития и организирани тържества.

3.9.3. Кафе-аперитиви и сладкарници

- **Кафе-аперитив „При Коко“;**
- **Кафе-аперитив „Виенски салон“;**
- **Кафе-аперитив „Събинов“;**
- **Кафе-аперитив „Бианчи-2“;**
- **Кафе-аперитив „Авто-Лукс 17“;**

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

- **Кафе-сладкарница „Радост“** – категория *, 18 места.

3.9.4. Дискотеки

- **Дискотека THE BAR** – категория **, 120 места

3.10. Дейности по популяризиране на община Павликени като туристическа дестинация

- **Информирание на населението за достъпните финансови източници за изграждане на туристическа инфраструктура и предлагане на туристически услуги** - от месец март 2017 година на сайта на община Павликени в секция „Отворени процедури за кандидатстване“ периодично се публикува информация за отворени схеми за финансиране по европейски и други донорски програми, както и възможности за обучения, обмени и стажове, като с това общината изпълнява целта си да информира населението за възможните инициативи и достъпните финансови източници за реализиране на проекти, вкл. за такива, които предоставят средства за изграждане на туристическа инфраструктура и предлагане на туристически услуги;

- **Изграждане на екопътеки и обновяване на пътната инфраструктура в туристическите ареали** – през 2018 г. община Павликени инициира разработването на инвестиционен проект за възстановяване на екопътека „Негованка“, с който да се кандидатства за финансиране по Подмярка 7.5. „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдых, туристическа инфраструктура“ на ПРСР 2014-2020 г. Проектът ще се изпълни съвместно с община Велико Търново, която поради невъзможност за кандидатстване по мярката, ще изпълни своята част от проекта със собствено финансиране. До момента на разработване на програмата са проведени срещи с проектантите, вкл. посещение на място; първоначални разговори с РИОСВ Велико Търново в качеството им на отговарящ за управлението на обекта и от гледна точка на ОВОС, и разговори с община Велико Търново.

- **Промоция и реклама на туристически продукти** - през изминалата 2018 г. със съдействието на дарители, на кметство с. Мусина и на ИМ – Павликени, в с. Мусина са поставени пътни знаци, които насочват към Римския акведукт в населеното място.

- **Разработване на репортажи, пътеписи и телевизионни предавания за Павликени със съдействие на журналисти от регионални и национални медии при.**

- **Създаване на туристически продукт „Археологически училища на терен“ от Исторически музей - Павликени:**

- Урок по родолюбие – Представени презентации за Васил Левски и за отец Матей Преображенски пред ученици от Павликени, м. февруари 2018 г.;
- Музейни работилници за изработване на мартеници /м. февруари/, на сурвакници /м. декември/ и за украсяване на великденски яйца /м. март - април/ 2018 г.;
- Уроци по културно наследство на България и Павликенския край, с ученици от Павликени и от ОУ „Бачо Киро“ - гр.Велико Търново - м. май и м. септември 2018 г.;
- Уроци по грънчарство, с ученици от Велико Търново - м. юни 2018 г.

- **Лятна програма клубове по интереси на община Павликени (към МКБППМН) – клуб „Миналото и днес“** за запознаване с културно-историческото наследство на родния край, м. юли и м. август 2018 г. с ученици от ОУ „Бачо Киро“ – гр. Бяла черква в музеите на гр. Бяла черква;

- **Включване в платформата iLoveBulgaria** – интерактивна платформа на България, предоставяща информация както за туристическите обекти, местата за настаняване и хранене, така и за специалните предложения на местните фирми. В платформата iLoveBulgaria са включени 16 обекта на община Павликени, изработени са 12 интерактивни табелки iLoveBulgaria. Информацията за обектите е добавена в мобилното приложение iLoveBulgaria, както и в интернет страницата на платформата. **16-те обекта са следните:**

1. Античен керамичен център
2. Обекти в град Бяла черква
 - а) Паметник-камбанария
 - б) Исторически музей

- в) Къща-музей „Цанко Церковски“
- г) Къща-музей „Райко Даскалов“
- д) Етнографска експозиция
- е) Природонаучен експозиция
- ж) Паметник на Цанко Церковски в парк „Славееви гори“
- з) Църквата „Свети Димитър“
- и) Комитски дъб
- й) Железният кръст за четата на Хаджи Димитър
- к) Паметник на Бачо Киро на площад „10 май“
- 3. Исторически музей Павликени
- 4. Марков камък
- 5. Водопад „Негованка“ и екопътека
- 6. Зоокът Павликени

4. Цели и обхват на Програмата

4.1. Цел на Програмата

Целта на програмата е да определи рамката за развитие на туризма в община Павликени. Туризмът може да бележи развитие чрез работа в две направления: от една страна подобряване и разнообразяване на туристическия продукт в общината, а от друга - маркетинг и реклама на българския и международен пазар на вече готовия туристически продукт.

Специфични цели на Програмата:

- Да открие, анализира и предложи конкретни решения за проблемите в сферата на туризма;
- Да дефинира приоритетите в сектор туризъм на местно ниво;
- Да използва по най-добрия и ефективен начин ограничените финансови и човешки ресурси за решаване на проблемите в сектора;
- Да координира и обедини действията на заинтересованите страни на местно ниво за разработване на туристическия потенциал и за развитието на туризма на територията на община Павликени. Заинтересовани страни са общинска администрация, музеи, туристически агенции, туристически дружества, хотелиери, ресторантьори, образователни и културни институции и всички други физически и юридически лица, имащи интереси (както обществени, така и частни), познания, опит, технически компетенции, контакти, финансови и човешки ресурси, в сферата на туризма. Към заинтересованите страни се причисляват и целевите групи, тъй като идеите, мненията и действията им са важни принос за качеството на туристическите дейности и продукти.

Основните направления, свързани с развитието на туризма в община Павликени, се основават на местните ресурси с потенциал (природни дадености и културно-историческо наследство), като фокусът в целенасоченото развитие ще бъде към разработването на няколко нови комбинирани туристически продукта. Този подход се подкрепя и от обществеността, видно от резултатите от проведено в края на 2016 г. анкетно проучване сред всички местни заинтересовани страни.

Природните забележителности, културно-историческите паметници и местоположението на общината благоприятстват развитието на различни видове туризъм.

На територията на общината са разпознаваеми в различна степен на развитие следните видове туризъм (отчетени са и резултатите от анкетните проучвания):

- културно-исторически;
- селски;
- екотуризъм;
- хоби – пътешествия, фотография, кулинария, лов, риболов;
- спортен;
- събитиен;
- конгресен;
- поклоннически;
- други.

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

5. SWOT анализ

Основните предизвикателства и рискове, които стоят пред развитието на туристическите продукти в община Павликени, се отнасят главно до инфраструктурното осигуряване на обектите на туризма и настаняването на туристите. Изграждането на съоръжения на туристическата инфраструктура, както и регулярното поддържане и опазване на туристическите атракции е сред основните ангажименти на местната власт. Що се отнася до осигуряването на места за настаняване, това е сериозно предизвикателство пред общината, тъй като обезпечаването с качествени места за настаняване е въпрос, чието решение зависи от всички заинтересовани страни на местно ниво с цел привличане на инвеститори за създаване на адекватна услуга.

5.1. Силни страни

- Благоприятно географско положение – сравнително лесен и бърз достъп от главните точки на България и от границата с Румъния. Близост до културно-исторически центрове – гр. Велико Търново, гр. Свищов, с. Никюп, гр. Плевен, гр. Русе, гр. Габрово.
- Териториалната близост с Република Румъния и възможности за финансиране на проекти, които предоставят програмите за териториално („Дунав“ 2014-2020 и УРБАКТ III 2014-2020) и трансгранично сътрудничество (INTERREG V-A Румъния – България 2014-2020)
- Близост до атрактивни природни (водопад с. Хотница, р. Росица, карстова река Пещерска и пещера) и антропогенни (яз. Александър Стамболийски, къщи за гости с. Емен, цветни разсадници) дадености;
- Екологично съхранена природа, липса на крупни индустриални замърсители;
- Идентичност на пейзажа, преливане на полето на Дунавската равнина с предпланински възвишения;
- Наличие на достъпни защитени територии и обекти – „Мусинска пещера“, „Понорите“ и др., и местообитания в обхвата на НАТУРА 2000 – каньона на р. Негованка и поречието на р. Росица;
- Разнообразно и сравнително добре съхранено културно–историческо наследство;
- Наличие на исторически, археологически, природонаучни, архитектурно-етнографски обекти и музеи;
- Възстановени възрожденски църкви;
- Съхранен бит, традиции и обичаи;
- Разнообразни като капацитет и вид заведения за хранене, предлагащи автентична българска кухня;
- Достъпни цени;
- Наличие на разнообразни културни събития и възможности за развлечения;
- Активно местно туристическо дружество, работещо в областта на пешеходния туризъм.
- Създаден е консултативен съвет за по въпросите на туризма на общинско ниво;
- Дейности за рекламиране на културно-историческото наследство и еко-туристическата инфраструктура на национално и международно ниво;
- Обучение в сферата на туризма на територията на общината.

5.2. Слаби страни

- Нуждаеща се от рехабилитация техническа инфраструктура (пътища, паркинги);
- Недостатъчна, остаряла, а на места и зле поддържана туристическа инфраструктура (маркировка, указателни табели, билбордове, беседки, места за отдих), екопътеки и др.;
- Недостатъчно места за настаняване и леглова база за нуждите на събития и мероприятия, които привличат посетители и гости в общината;
- Замърсеност край населените места, местата за крайпътен отдих, речните легла и др. елементи от природната среда;
- Липса на добре координирана маркетингова и рекламна дейност, както и на ефективна система за информация;
- Незадоволително качество на обслужване;

- Липсва неповторимост на предлагането;
- Липса на предлагане на пакетни туристически услуги от страна на туроператорите;
- Недостатъчна работа с деца, учачи и тийнейджъри за възпитание в любов към природата, познаване и ценене на историята и забележителностите на родния край;
- Недостатъчна координация и сътрудничеството между общинската администрация и другите заинтересовани страни, работещи в сферата на туризма (музеи, туристически дружества, ЮЛНЦ, туроператори);
- Недостатъчно използване на съвременни комуникационни средства за популяризиране и рекламиране на община Павликени, вкл. като туристическа дестинация – интернет, социални мрежи, блогове, платформи;
- Недостатъчна активност и едностранчивост в представянето на община Павликени на публични събития от регионален, национален и международен характер.
- Липса на качествен систематизиран снимков и видео материал както за публикуване в електронна среда, така и за създаване на качествени тематични брошури, постери, диплянки, презентации и други, рекламиращи общината.
- Липса на насочващ картен материал.

5.3. Възможности

- Формиране на имидж на екологично чист район;
- Повишено търсене на места със съхранена природа и социокултурна среда;
- По-ефективно използване на съвременните информационни технологии (интернет, социални мрежи и платформи) за реклама;
- Привличане на туристи с интерес към различни форми на туризъм (културен, еко, селски, пешеходен, ловен, риболовен, поклоннически и др.);
- Засилване на контактите с туроператори и туристически агенции;
- Качествено и количествено развитие на настанителната база, заведенията за хранене и туристически атракции;
- Регионално сътрудничество при развитието на туризма;
- Партньорство и разработване на съвместни проекти със съседни и близки общини;
- Финансиране на проекти за туристическо развитие от международни и национални донорски програми;
- Активна дейност в и извличане на ползи от членството на Общината в ОУДТР;
- Осигуряване на компетентна административна помощ;
- Финансиране на туристическа инфраструктура по линия на МИГ – Мярка МИГ 6.4. „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“, Мярка МИГ 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“, Мярка МИГ 7.5. „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“;
- По-активна работа с деца, ученици и подрастващи.

5.4. Заплахи

- Глобалните изменения на климата и изместване на сезоните, наличие на внезапна поройност от стичаща се вода, вследствие на безразборното изсичане на горите, понижена снежна покривка, противоречие със статута на защитените територии;
- Влошаване качеството на природната и социална среда в резултат на инфраструктурното развитие и недостатъчни грижи за поддържане на разумно равновесие;
- Посегателства върху природните дадености от човешка ръка;
- Недостатъчен интерес към предлагане на туристически услуги в общината;
- Неблагоприятна бизнес среда (законодателна, данъчна и кредитна политика);
- Застаряващо население;
- Липса на достатъчен инвеститорски интерес;
- Липса на дългосрочна стратегия за развитие на човешкия ресурс и нежелание от страна на някои собственици да повишават квалификацията на служителите си;

- Липса на коректна информация от хотелиери и места за настаняване за реализирани нощувки от туристи;
- Невъзможност за осигуряване на достатъчно финансиране за изпълнение на програмата;
- Нежизнеспособност на проектите след оттегляне на външното финансиране.

6. Мерки и дейности в подкрепа на развитието на туризма на територията на община Павликени

6.1. Институционални

Административен капацитет и натрупан административен опит за планиране, разработване и управление на проекти, свързани с устойчивото развитие на територията на общината; привличане на инвеститори; координация на мерките с местни, регионални и национални административни институции, граждански организации и други структури с цел справяне с общи проблеми.

Програмата за развитие на туризма е съвкупност от съгласувани съвместни действия, в които участват всички пряко и косвено заинтересовани от туризма и неговото развитие страни. Тези координирани действия целят разработване и усвояване на туристическия потенциал съгласно набелязаните цели и мерки за постигане в тази програма, и в пълно съответствие с Плана за развитие на община Павликени за периода 2014 – 2020 година. Програмата за развитие на туризма на общината представлява рамка, в която чрез изпълнението на взаимосвързани дейности, се постига конкретна цел или съвкупност от цели за определен период от време.

6.2. Организационни

Програмата за развитие има за основа организационни мерки, които включват:

- Координация и сътрудничество между отговорните ресори в общинска администрация Павликени за подготовка и кандидатстване с проектни предложения, които се отнасят до изграждането, рехабилитацията, популяризирането, модернизирането и/или маркетинг и реклама на туристическа инфраструктура/обекти/продукти/услуги/събития.
- Сътрудничество с местни, регионални и национални административни структури, организации от гражданския сектор и бизнеса.

7. Финансово обезпечаване

Изпълнението на целите, заложили в програмата за развитие на туризма, изисква сериозни инвестиции. Съгласно чл. 60, ал. 1 от Закона за туризма финансовите ресурси за развитие на туризма в общините се набират от:

- Средства, предоставени за изпълнение на целеви програми и проекти;
- Средствата, събрани от туристическия данък;
- Дарения и помощи, средства по международни програми и споразумения, когато не е предвидено те да постъпят в държавния бюджет.

Съгласно предвиденото като разпоредби в чл. 60, ал. 2 от Закона за туризма, средствата, които са събрани от туристически данък се разходват само за:

- Изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристически обекти;
- Изграждане и функциониране на туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите;
- Изграждане и поддържане на туристически обекти, които са общинска собственост или за които правото за ползване и управление е предоставено на общината;
- Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;
- Провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;
- Реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения;

- Взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
 - Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти.
- Извън изброените в чл. 60, ал. 1 от Закона за туризма източници на финансиране, за развитието на туризма на своя територия, при наличие на необходимост и с решение на Общински съвет, община Павликени може да инвестира собствени бюджетни средства, да ползва кредитни линии и заеман капитал, както и да осъществява бизнес партньорства с търговски дружества.

8. Изпълнение, мониторинг и оценка на прилаганите дейности/мерки

Планът за мониторинг и оценка осигурява прозрачност и публичност на идентифицираните проблеми и постигнатите резултати, като използва следните ключови индикатори:

- Брой туристи/гости/посетители, посетили общинските туристически обекти, в това число музеите, зоопарка, покрития плувен басейн (като място за отдих и спорт);
- Брой новосъздадени или подобрени туристически обекти/обединени туристически продукти;
- Брой нови проекти, благоприятстващи развитието на туризма;
- Брой изпълнени рекламно-информационни кампании;
- Брой участия в туристически мрежи, организации и партньорства;
- Брой участия в туристически семинари и изложения;
- Брой регистрирани туристи в местата за настаняване;
- Брой заети в сектор туризъм.
- Равнище на заетост и безработица на територията на общината.

Визията и конкретните приоритети и мерки за развитието на туризма в общината се залагат в Общински план за развитие.

Функционалната, институционалната и териториалната организация на действия по изпълнение на мерките се осъществява от Общинския съвет и Кмета на община Павликени, с участието на Консултативния съвет по въпросите на туризма в общината, в рамките, определени от Правилника за дейността му.

Консултативният съвет по въпросите на туризма в община Павликени, е създаден съгласно изискванията на чл. 11 от ЗТ със Заповед № РД-02-11-2743/05.12.2018 г. на Кмета на община Павликени и има следните функции, дефинирани в чл. 13, ал. 6 на ЗТ:

- Обсъжда и одобрява Програмата за развитие на туризма в община Павликени по чл. 11, ал. 1 от Закона за туризма, респективно последващите ѝ актуализации, преди внасянето ѝ за разглеждане и приемане от Общински съвет;
- Обсъжда и одобрява отчета за изпълнението на Програмата за развитие на туризма преди внасянето му за разглеждане и приемане от Общински съвет;
- Прави предложения до Кмета на общината и дава становища по въпроси, свързани с развитието на туризма на територията на общината, включително размера на туристическия данък и неговото разходване, и за членството на общината в съответната организация за управление на туристическия район.

Правилникът за дейността на консултативния съвет по въпросите на туризма, утвърден със Заповед № РД 02-11-2743/05.12.2018 г. на Кмета на община Павликени, разширява функциите на Консултативния съвет, както следва:

- Координира осъществяването на рекламата в областта на туризма в община Павликени;
- Дава становища по проекти, прави предложения за тяхното изменение, допълнение или отмяна, на нормативни актове, свързани с туризма;
- Участва в обсъждането на въпроси, свързани с изграждането, финансирането и поддържането на туристическата инфраструктура и привличането на чуждестранни инвестиции в туризма;
- Координира и съдейства за изпълнението на проекти на национално и регионално равнище;

- Съдейства за съхранението на природното и културното наследство на територията на общината.

9. Отчет на програмата за развитие на туризма на община Павликени

Кметът на Община Павликени изготвя ежегоден отчет за изпълнението на Програмата за развитие туризма и след одобрение от Консултативния съвет го внася за приемане от Общински съвет – Павликени.

10. Заключение

Община Павликени има потенциал и капацитет да се развие като привлекателна дестинация за активен туризъм през всички сезони на годината. Настоящата Програма ще допринесе за устойчиво, интегрирано туристическо развитие на общината, подобряване и разширяване на базовата инфраструктура и повишаване качеството на туристическото предлагане. Целта е да се преодолеят негативните тенденции в развитието на туризма, което ще допринесе и за повишаване на жизнения стандарт на населението и създаване на нови работни места.

Постигането на благоприятно за общината развитие може да се осъществи, като се използват два основни подхода:

- Инвестиционен подход – в този подход държавните институции, местните власти, частните предприемачи и неправителствените организации играят съществена роля в предлагането, разработването и лобирането за осъществяване на местни и чуждестранни инвестиции, и за привличане на финансови средства за осъществяване на инвестиционни проекти за успешно развитие на туризма в община Павликени;

- Ресурсен подход – максимално използване на местните туристически ресурси и потенциални възможности, и на наличните техническа, социална инфраструктура и материално-техническата база в туризма.

В допълнение на тези два подхода трябва да се работи в още две насоки – осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туризма, които да обезпечат доброто и качествено обслужване на туристите и гостите, от една страна, и активен маркетинг и реклама на дестинацията и местните продукти и услуги на българския и международен пазар, от друга.

Изработването на стратегически документи е предизвикателство както към местната власт, така и към нестопанските организации, предприемачите и другите заинтересовани страни. Жизнеспособността на Програмата може да се гарантира единствено, ако всяка от заинтересованите страни осъзнава и приема своята роля и отговорност за изпълнението ѝ

Програмата за развитие на туризма в община Павликени за периода 2019 -2023 г. е отворен документ и подлежи на актуализация и допълнения.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1 - СПИСЪК НА ОБЕКТИТЕ НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО В ОБЩИНА ПАВЛИКЕНИ С ТЕХНИТЕ ОПИСАНИЯ

1. Културно-историческо наследство

1.1. Археологически забележителности

1.1.1. Античен керамичен център край Павликени – Археологическият обект, разположен на площ от приблизително 9900 кв.м., има няколко сектора, намиращи се един от друг на разстояние от 50 до 200 м. Най-добре проучен и експониран е централният сектор, където е разкрита т.нар. villa rustica, създадена към края на I в. сл. Хр. и съществувала до втората половина на III век сл. Хр. В посока запад – северозапад от нея е проучен втори архитектурен комплекс, около който също са регистрирани пещи за изпичане на строителна, битова и художествена керамика. Трети самостоятелно обособен архитектурен комплекс е разкопан югозападно от централната вила и южно от протичащото наблизко Върбовско дере. В него сред останките от жилищни сгради са проучени още 7 пещи и намерени множество интересни находки – варовиков бюст на император Комод (180-192), мраморна оброчна плочка на Тракийския конник, предмети от метал и кост. Архитектурният комплекс край Павликени е създаден в края на I в. сл. Хр., още преди основаването на Никополис ад Иструм след Дакийските войни на император Траян.

С парчета от открити по време на разкопките римски керемиди и тухли е направена археологическа база. В близост до нея е обособена и част за експериментална археология с възстановки на функционираща грънчарска работилница, пещи за съдове и строителна керамика и басейни за пречистване на глина. В района на комплекса са намерени множество глинени съдове, лампи и теракоти, детски играчки, бронзови апликации, пръстени и гривни, мраморни оброчни плочки, разнообразни земеделски оръдия на труда и др. Част от комплекса е и музейна сграда с изложени находки, открити по време на проучванията – една от най-добрите колекции на римска керамика в България.

В рамките на проект „Античен Керамичен Център – Павликени, популяризация и модернизация“, финансиран от Програма БГ08 „Културно наследство и съвременни изкуства“, Мярка 1 „Реставриране, обновяване и опазване на културното наследство“ на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009 – 2014 г. е изграден нов асфалтов път до обекта с обособени паркоместа, обновени са алеите до консервираните и реставрирани сгради и пещи, ремонтирани са съвременните сгради. Изградени са нови пещи за изпичане на различна по вид керамика и е подновено оборудването в грънчарската работилница.

Античният керамичен център край Павликени е обявен за паметник на културата (недвижима културна ценност) с категория „национално значение“ с Протокол № 11 от заседание на НСОПК (СЕСОНКЦ) от 11.12.2000 г. Със Заповед на Министъра на културата № РД9Р-14/23.05.2012 г. са определени нов териториален обхват, граници и режими на ползване на Античния керамичен център. Според предписанията на комисията, определила новите граници, територията на недвижимата културна ценност е с площ от 139.70 дка, а териториалният обхват на охранителната зона е 386.97 дка. Към момента на разработване на програмата новите граници на недвижимата културна ценност не са влезли в сила.

1.1.2. Античен керамичен център край гр. Бяла черква, открит през 1973 г. Намира се на 2,5 км южно от града, в непосредствена близост до местността Славееви гори. Наличие на многоделни постройки и пещи за строителна керамика.

1.1.3. Античен керамичен център край с. Бутово, открит през 1969 г. Под съвременното село Бутово лежат останките на значително по своите мащаби римско селище. То е център за производство на керамика през II – III в. сл. Хр. Открити са 35 пещи. Присъщи за местните работилници са керамичните подноси с богата украса, а най-впечатляващите произведения са детските играчки-кончета. Една от пещите е експонирана в рамките на селото, в непосред-

ствена близост на пътя между градовете Павликени и Левски. Античните керамични центрове край Павликени и Бутово са най-големите, проучвани до момента в България.

1.1.4. Антично селище и римска вила в село Батак.

1.1.5. Селища от римската епоха в селата Вишовград, Върбовка, Горна Липница, Дъскот, Недан, Сломер, Патреш и Стамболово.

1.1.6. Тракийско селище в с. Паскалевец.

1.1.7. Антични селища в селата Бутово, Вишовград, Върбовка, Дъскот, Михалци, Мусина и Недан.

1.1.8. Римски селища, вили, могили и некрополи в селата Батак, Вишовград, Горна Липница, Дъскот, Лесичери.

1.1.9. „Марков камък“ край с. Лесичери, община Павликени - римската колона се намира на 3,12 км югоизточно от с. Лесичери в посока с. Мусина. Сред местното население лесичерският стълб е известен и като Марков камък (наричан още и Самотният стълб), като легенда свързва изграждането му и построяването на Западния акведукт на Никополис ад Иструм с юнака Дели Марко, съревновавал се за обичта на своята любима с момъка, когото тя обичала. Стълбът е граден от масивни каменни блокове. Със своите 13,80 м паметникът е най-високата надземна структура от римската епоха в България. От открит в близост надпис е известно, че градският съветник и жрец на култа към богинята Рома – Квинт Юлий или Клавдий Валенс, издига паметник в чест на себе си и своите родители. Лесичерският стълб датира от II – III в. сл. Хр. Той е единствен по рода си за нашите земи, и макар труднодостъпен, може да бъде видян отблизо.

1.2. Исторически местности

1.2.1. Местността Косматица край с. Върбовка, където се е провела битката на Филип Тотю през май 1867 г. – историческото място на сражение е с категория „национално значение“, ДВ бр. 51/1973 г.

1.2.2. Местностите, където са се провели битките на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа през м. юли 1868 г. са с категория „национално значение“ (ДВ бр.51/1973):

- „Караисенските лози“ край с. Караисен, община Павликени;
- „Дядопановата кория“ край с. Горна Липница, община Павликени;
- „Дълги дол“ и „Канлъ дере“ край с. Вишовград, община Павликени.

1.2.3. Местността „Дървото с кръста“ край гр. Бяла черква – историческо място, на което спира четата на Филип Тотю след битката край с. Върбовка през м. май 1867 г.

1.2.4. Историческо място, където е заловен Бачо Киро (на мястото има издигнат паметник през 1924 г.) - 580 м северно, категория „национално значение“ (ДВ бр. 51/1973 г.);

1.2.5. Местността „Черничака“ край гр. Бяла черква – сборното място на въстаниците, които начело с Бачо Киро се включват в четата на Поп Харитон по време на Априлското въстание през 1876 г.

1.2.6. Историческо място край с. Мусина, община Павликени - категория „национално значение“ (ДВ бр. 51/1973 г.).

1.3. Музеи

1.3.1. Исторически музей – гр. Павликени – общински музей (въз основа на акта за създаване)

Исторически музей – Павликени се помещава в самостоятелна двуетажна сграда по проект на арх. Теофил Теофилов и разполага с 600 кв.м. площ за постоянната си експозиция. На входа на сградата има монументално пано, изработено от проф. Георги Чапкънов по проект на художника Григор Спиридонов. Сградата е построена със средства от бюджета на Община – Павликени. Първата експозиция е била подредена и е посрещнала посетители в навечерието на 18 май 1978 г. – Международния ден на музеите. Тя е дело на екип от специалисти от Великотърновския исторически музей и местни краеведи, които събират експонатите при експедиция из Павлиkenските села. Официалното откриване на сградата на Исторически музей – Павликени става на 6 октомври 1978 г.

На първия етаж на сградата е разположена „Художествена галерия“, която разполага с около 200 произведения на изкуството – живопис, графика и скулптура. На втория етаж на музея е подредена общо историческа експозиция, в която по хронологичен ред е проследена историята на Павликени и региона. Показаните музейни ценности са подредени в постоянните експозиции: „Античен керамичен център“, „Археология“, „Възраждане“, „Етнография“, „Нова история“.

Уникален експонат от периода на Възраждането в Исторически музей – Павликени е **стенописният Вечен календар на отец Матей Преображенски** (Миткалото) – възрожденец, книжовник и революционер. Идеята за вечния календар изниква когато Матей Преображенски е в атонския манастир Света гора и прави негов прототип от дървени летви. През 1870 г., когато Матей Преображенски е даскал в с. Михалци, тревненският зограф Венко, под ръководството на отец Матей и спазвайки неговите чертежи, стенописва Вечния календар върху външната стена на Българското народно взаимно училище в селото, построено през същата година.

Календарът е с размери 158 на 116 см. В централната част са концентричните кръгове, като най-външният е разделен на 12 сектора. Във всеки сектор са изписани имената на месеците на годината и съответните дни от 1-ви до 30 или 31-ви. Срещу всяка дата е и името на съответния християнски празник. Има две колони с цифри и таблици, където са посочени годините от XIX в. до 1940 година. Около концентричните кръгове в четирите края на календара има 4 картини. На всяка една от тях са изобразени по трима души и съответните надписи – пролет, лято, есен, зима. Четирите картини, поставени в края на календара, отговарят на четирите сезона. А трите месеца на всеки сезон се изобразяват от човешките фигури. В центъра на Вечния календар са изобразени на син фон двете земни полукълба, изписани са още слънцето и луната, а в средата между тях триъгълник и в него едно око. Стенописът е единствения запазен веществен документ за самородния гений на Миткалото. От 2000 г. оригиналът на календара се съхранява в експозицията на Павликенския исторически музей.

1.3.2. Исторически музей – гр. Бяла черква – общински музей (въз основа на акта за създаване)

Исторически музей – Бяла черква е културна и научна институция, създадена с решение № 440 на Общински съвет - Павликени от заседанието му на 27 юни 2006 година. Музеят има следните отдели: Археология, Етнография, История на България 15-19 век, Нова и най-нова история, Природа и Художествен, и два филиала: Къща-музей „Цанко Церковски“ и Къща-музей „Райко Даскалов“. Исторически музей – Бяла черква обхваща 4 музейни обекта. Експозициите са с различен профил, разположени в 4 различни сгради, които са общинска публична собственост: Исторически музей (създаден през 1976 г.), Природонаучна експозиция (1985 г.), Къща-музей „Цанко Церковски“ (1956 г.) и Къща-музей „Райко Даскалов“ (1983 г.). Автентични археологически и етнографски материали, книги, документи и множество фотографии онагледяват бита, стопанското минало, архитектурата, икономическото и културното развитие на селището, отразяват Възраждането и национално-освободителните борби, животът и дейността на Бачо Киро, Нова и най-нова история. В просторна художествена галерия на втория етаж на сградата са изложени произведения на изобразителното изкуство и скулптури.

1.3.2.1. Къща-музей „Цанко Церковски“ – гр. Бяла черква – категория „национално значение“ (ДВ бр. 40/1970 г.)

Мемориален музей, създаден на 16 октомври 1956 г. През 1981-1983 г. е извършена цялостна реставрация и е учредена нова експозиция. Тя проследява бита в българското село в края на 19 и началото на 20 век и представя живота, обществената дейност и творчеството на Цанко Церковски. В къщата-музей е представен животът, обществената дейност и творчеството на Цанко Церковски – учител, поет и белетрист, издател и редактор, представител на българската реалистична литература, виден общественик и държавник, считан за един от основоположниците на БЗНС.

1.3.2.2. Къща-музей „Райко Даскалов“ – гр. Бяла черква – категория „национално значение“ (ДВ бр. 40/1970 г.)

Експозиция на оригинални вещи, снимки и документи, свързани с живота и дейността на д-р Райко Даскалов – виден деен деец на БЗНС, пламенен трибун, смел реформатор и ненадминат оратор. Министър в земеделското правителство начело с Александър Стамболийски 1920 – 1923 г.

1.3.2.3. Природонаучна експозиция „Към природата с любов“ – гр. Бяла черква – открита на 24 май 1985 г. като музейна сбирка, която през 2006 г. е включена в структурата на Исторически музей – Бяла черква. Събраните експонати са дарени от г-жа Светлина Антонова Трифонова и експозицията е единствената по рода си във Великотърновски регион. Колекцията от над 10 000 природни експоната заема втория етаж на бивша училищна сграда. Богатият фонд от образци са подредени на екологичен принцип в следните екосистеми: гора, ливади и пасища, поле, воден басейн, насекоми и абиотична среда.

1.3.3. Етнографска експозиция при НЧ „Бачо Киро - 1869“ – гр. Бяла черква – (въз основа на акта за създаване)

Етнографската експозиция е създадена през 2004 г. по програма на ФРГИ към НЧ „Бачо Киро - 1869“ – Бяла черква. Чрез дарения от жителите е събрано богато материално и снимково наследство от края на 19 началото на 20 век, отразяващи развитието на гр. Бяла черква от Освобождението до днес.

1.3.4. Селскостопански музей – с. Горна Липница - пресъздава бита и поминъка на нашите деди. Открит през 1965 г., по своята същност и подредба е единствен в България. Помещава се в четири сгради, събрани в един двор. Могат да бъдат разгледани над 1000 предмета - оръдия на труда – стари каруци, линове, дикани и др.

1.3.5. Етнографска музейна сбирка – с. Горна Липница. През 60-те години на миналия век, по предложение на учителя Николай Серафимов, читалищното ръководство взема решение за създаване на етнографска сбирка. За да добият познание за нейното оформяне, група от селото обикаля музеите във Велико Търново, Габрово, Севлиево и с. Батошево, Габровско. След направените посещения, те изграждат концепция по отдели: археологически кът, исторически кът, етнографски кът и обществено-политически живот на с. Горна Липница. Понастоящем етнографската сбирка се помещава в сградата на местното читалище.

1.3.6. Музейна сбирка с. Михалци;

1.3.7. Музейна сбирка с. Вишовград;

1.3.8. Музейна сбирка с. Върбовка;

1.3.9. Музейна сбирка с. Лесичери.

1.4. Паметници

1.4.1. Паметник на загиналите за свободата на Майка България павликенци във войните, гр. Павликени – паметникът е построен през 1942 – 1943 година в чест на загиналите 65 офицери и войници, участвали в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война (1912 – 1918 г.), както и на загиналите във Втората световна война (1944 – 1945 г.), чиито имена са допълнително изписани на паметника. Намира се в гр. Павликени на пл. „Свобода“. Открит е през 1943 година.

1.4.2. Паметник-костница на участниците в Априлското въстание – 1876 г., живели в Павликени - Паметникът е изграден и открит през 1976 г. в градския парк в чест на участниците в Дряновската епопея по време на Априлското въстание и по повод 100 годишнината от Априлското въстание.

1.4.3. Паметна морена на загиналите герои, учили в павликенската гимназия – паметникът представлява скална морена, поставена в двора на СУ „Бачо Киро“ – гр. Павликени. Официално е открит на 11 май 1970 г.

1.4.4. Читалище-паметник в памет на загиналите във войните 1912 – 1913 г. и 1915 – 1918 г. – НЧ „Събуждане-1897“ в центъра на с. Батак.

1.4.5. Паметник на загиналите за Родината бутовци през войните 1912 – 1913 г., 1915 – 1916 г. и 1944 г. – на пътя Бутово – Павликени (срещу църквата).

1.4.6. „Паметник – Камбанария“, гр. Бяла черква - построен през 1878 г. в чест на освободителите от турското робство на центъра на гр. Бяла черква (дн. пл. „11 май“).

- 1.4.7. Паметник на гроба на Цанко Церковски** в парк „Славееви гори“ – 2 км южно от гр. Бяла черква край пътя Бяла черква – Вишовград. Построен е през 1958 г. и увековечава паметта на поета.
- 1.4.8. Паметник в местността „Черничака“** край гр. Бяла черква – сборното място на 101 въстаници, участвали в четата на Поп Харитон и Бачо Киро през 1876 г., сражавали се в Дряновски манастир.
- 1.4.9. Паметник на мястото, където е заловен Бачо Киро**, край гр. Бяла черква - Паметникът е построен през 1924 г. и на него са изписани прощалните думи на революционера.
- 1.4.10. Паметен знак в чест на Освобождението от турско робство**, гр. Бяла черква - поставен на мястото, където са посрещнати руските войски на 6 юли 1877 г.
- 1.4.11. Паметник на Свободата** в центъра на гр. Бяла черква - посветен на загиналите белочерковци в Априлското въстание и във войните през 1885 г., 1912-1913 г., 1915-1918 г. Открит през 1933 г.
- 1.4.12. Кръст с мраморна плоча** – намира се на северната страна в началото на Бяла черква. Паметникът представлява железен кръст с височина 3 метра, издигнат на 9-метров метален пилон, в основата му е мраморната плоча с надпис. Той е израз на почитта на белочерковци към подвига на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа, която през 1868 г. на път за Балкана, минава край Бяла черква.
- 1.4.13. Паметник на загиналите в Априлското въстание и войните, с. Вишовград** – на центъра на село Вишовград
- 1.4.14. Паметник край с. Вишовград** – обозначава мястото, където на 24 юни 1877 г. минава ескадрона от предния отряд на генерал Гурко и освобождава Вишовград от турците.
- 1.4.15. Паметник на четата на Стефан Караджа и Хаджи Димитър** в местността „Дълги дол“ край с. Вишовград.
- 1.4.16. Паметник на загиналите във войните, с. Върбовка** – паметник-часовник в центъра на село Върбовка.
- 1.4.17. Паметник на загиналите във войните за освобождение на България и при изпълнение на служебния дълг, с. Горна Липница** – в центъра на село Горна Липница, в началото на пътя за стопанския двор.
- 1.4.18. Паметник на загиналите във войните през периода 1912 – 1918 г., с. Димча** – в централната част на село Димча.
- 1.4.19. Паметник на падналите воини за свободата на Отечеството – 1912 – 1945 г., с. Долна Липница** – в центъра на село Долна Липница
- 1.4.20. Паметна плоча на героите от войните, с. Дъскот** – в центъра на село Дъскот, пред сградата на читалището.
- 1.4.21. Паметник на загиналите лесичерени през Балканската, Междусъюзническата, Първата и Втората световни войни, с. Лесичери** – в центъра на село Лесичери.
- 1.4.22. Бюст-паметник и паметна плоча на загиналите в Отечествената война, с. Караисен** – в градинката пред кметството на с. Караисен.
- 1.4.23. Паметна плоча на загиналите във войните – църковна камбанария, с. Караисен** – южната част на камбанарията в с. Караисен.
- 1.4.24. Паметник на загиналите за Родината, с. Михалци** – в центъра на село Михалци.
- 1.4.25. Паметник на загиналите във войните и Априлското въстание, с. Мусина** – в южния край на с. Мусина – до главния път на изхода за Велико Търново.
- 1.4.26. Паметна плоча на загиналите във войните, с. Паскалевец** – в парка на НЧ „Орач-1898“ в центъра на село Паскалевец.
- 1.4.27. Паметник на загиналите във войните патрешчани, с. Патреш** – източната част в парка на центъра на село Патреш.
- 1.4.28. Войнишки паметник – паметна плоча, с. Сломер** – в центъра на село Сломер.
- 1.4.29. Паметник на загиналите във войните, с. Стамболово** – в центъра на село Стамболово.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ОБЩИНА ПАВЛИКЕНИ 2019 – 2023 г.

1. Приоритети на община Павликени в областта на развитието на туризма

Въз основа на изложеното в Програмата за развитие на туризма на община Павликени 2019 – 2023 г. и за нейното успешно реализиране, се очертават следните приоритетни области:

- **Приоритет 1:** Изграждане на нова, възстановяване и поддържане на наличната туристическата инфраструктура, която обслужва туризма и туристическите обекти на територията на община Павликени
- **Приоритет 2:** Организиране и провеждане на събития и мероприятия с местно, регионално и национално значение;
- **Приоритет 3:** Популяризиране на община Павликени като туристическа дестинация.

2. Мерки и дейности за изпълнение Програмата за развитие на туризма в община Павликени 2019 – 2023 г. Инвестиционна рамка.

№	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ	СРОК ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ, ЛВ.	ФИНАНСИРАНЕ	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
ПРИОРИТЕТ 1: ИЗГРАЖДАНЕ НА НОВА, ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА НАЛИЧНАТА ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА, КОЯТО ОБСЛУЖВА ТУРИЗМА И ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ОБЕКТИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ПАВЛИКЕНИ						
Приоритет 1, Мярка 1: Поддържане, популяризиране и развитие на Зоокът Павликени						
1.	Привеждане на Зоокът Павликени в съответствие с изискванията на Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни	Община Павликени; Началник сектор Зоокът	08.2020	10000	Общински бюджет, Дарения	Държавна такса по чл. 11, ал. от Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини
2.	Закупуване на терен за разширяване на Зоокът Павликени	Община Павликени	03.2020	40000	Общински бюджет	За изпълнение на изискванията на Наредба № 6/23.10.2003
3.	Подновяване лиценза на Зоо-	Община Павликени	28.09.2020	1000	Общински бю-	Държавна такса по

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

№	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ	СРОК ЗА ИЗ- ПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ, ЛВ.	ФИНАНСИ- РАНЕ	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
	кът Павликени	- РРЕПП, Началник Зоокът			джет	чл. 11, ал. от Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоо- логическите градини
Приоритет 1, Мярка 2: Възстановяване и поддържане на екопътека Негованка						
1.	Изготвяне на инвестиционен проект за възстановяване на екопътека Негованка	Община Павликени – УТС, РРЕПП; Община Велико Търново; ТД „Ро- сица“; Външен из- пълнител	01.2020	20000	Общински бю- джет – Община Павликени, Община Вели- ко Търново, ПРСР 2014- 2020	Мярка 07, Подмярка 7.5. „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдых, туристическа инфраструктура“
2.	Кандидатстване за финансира- не и изпълнение на проект за възстановяване на екопътека Негованка	Община Павликени	06.2020 – канди- датстване; 2023 – изпълнение	До 100000	ПРСР 2014- 2020	Мярка 07, Подмярка 7.5. „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдых, туристическа инфраструктура“
				До 100000	СВОМР 2014- 2020	Мярка МИГ 7.5 „Ин- вестиции за публично здраве в инфраструк- тура за отдых, турис- тическа инфраструк- тура“
Приоритет 1, Мярка 3: Поддържане и развитие на обектите от културно-историческото наследство						
1.	Изготвяне на инвестиционни проекти за Античен керамичен център (АКЦ) Павликени, из- ложбена площ/галерия и/или други обекти	Община Павликени – РРЕПП, УТС; ИМ Павликени	06.2020	до 9 779 150,00 за проектно предложение по процедурата на ОПРР 2014-	ОПРР 2014 – 2020	Процедура BG16RFOP001-6.002 „Развитие на турис- тически атракции“

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

№	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ	СРОК ЗА ИЗ- ПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ, ЛВ.	ФИНАНСИ- РАНЕ	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
				2020		
2.	Реставриране, социализация и популяризиране на „Марков камък“ край с. Лесичери	Община Павликени - РРЕПП, ИМ Павликени	2023	До 100000	СВОМР 2017-2020 на СНЦ „МИГ Павликени-Полски Тръмбеш“	Мярка МИГ 7.5 „Инвестиции за публично здраве в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“
				В зависимост от критериите на поканата за кандидатстване на донорската програма	ФМ на ЕИП 2014 – 2021 (виж в забележка)	Програма РА14 “Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“
3.	Възстановяване, реставрация, ремонт и/или реконструкция на сгради с религиозно значение	Местни поделения на вероизповеданията	08.2019 – кандидатстване; 2023 – изпълнение	До 800000	ПРСР 2014 – 2020	Мярка 07, Подмярка 7.6 „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и на културното и природното наследство на селата“
4.	Възстановяване и поддържане на историческите музеи и музейни експозиции на територията на община Павликени, вкл. сграден фонд	ИМ Павликени; ИМ Бяла Черква; Община Павликени; Кметства	Постоянен	В зависимост от нуждите и критериите за кандидатстване в поканата на донорската програма	Бюджет на община Павликени; Бюджет на ИМ Павликени; Бюджет на ИМ Бяла Черква; Финансиране от донорски	Програма РА14 “Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

№	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ	СРОК ЗА ИЗ- ПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ, ЛВ.	ФИНАНСИ- РАНЕ	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
					програми - ФМ на ЕИП 2014 - 2021; Дарения.	
					СВОМР 2017- 2020 на СНЦ „МИГ Павли- кени-Полски Тръмбеш“	Мярка МИГ 7.2. „Ин- вестиции в създава- нето, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби ин- фраструктура“
5.	Възстановяване и поддържане на историческите паметници на територията на община Павликени	Община Павлике- ни; ИМ Павликени; ИМ Бяла Черква; Кметства	Постоянен	В зависимост от нуждите и критериите за кандидатстване на поканата на донорската програма	Бюджет на об- щина Павлике- ни; ФМ на ЕИП 2014 -2021 (Програма РА14 “Култур- но предпри- емачество, нас- ледство и сът- рудничество“ – виж забележка- та); Дарения.	Програма РА14 “Културно предпри- емачество, наследст- во и сътрудничество“
Приоритет 1, Мярка 4: Поддържане и развитие на инфраструктурата, обслужваща туризма и туристическите обекти						
1.	Изработване и монтиране на информационни и указателни табели към културно- историческите и природни за- бележителности. Подновява- не/създаване на маркировка на	Община Павлике- ни; ИМ Павликени; ИМ Бяла Черква; ТД „Росица“; Кметства	2020	5000	Бюджет на об- щина Павлике- ни, Дарения	При необходимост и туристическа марки- ровка

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

№	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ	СРОК ЗА ИЗ- ПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ, ЛВ.	ФИНАНСИ- РАНЕ	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
	туристически маршрути.					
2.	Изграждане на нови и поддържане на наличните кътове за отдых и пространството около тях – беседки, детски площадки, и др.	Община Павликени; ТД „Росица“; Кметства; Доброволци	Постоянен	10000	Бюджет на община Павликени, Дарения	
		Община Павликени	2020	До 200000	СВОМР 2017-2020 на СНЦ „МИГ Павликени-Полски Тръмбеш	Мярка МИГ 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“
ПРИОРИТЕТ 2: ОРГАНИЗИРАНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА СЪБИТИЯ И МЕРОПРИЯТИЯ С МЕСТНО, РЕГИОНАЛНО И НАЦИОНАЛНО ЗНАЧЕНИЕ						
Приоритет 2, Мярка 1: Културни събития и чествания						
1.	Изпълнение на културния календар на община Павликени за съответната година	Община Павликени, ИМ Павликени, ИМ Бяла черква, НЧ на територията на общината; Пенсионерски клубове; Училища; Детски градини; Бизнес	Ежегодно	Съгласно одобрен бюджет	Общински бюджет; дарения; други източници	
2.	Стимулиране на гражданската инициатива за възраждане на местни обичаи и традиции	Община Павликени, ЮЛНЦ, ИМ Павликени, ИМ Бяла черква, Пенсионерски клубове; Училища; Детски градини; Бизнес	Постоянен	-	Частен бизнес, ПРСР, външно финансиране	

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

№	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ	СРОК ЗА ИЗ- ПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ, ЛВ.	ФИНАНСИ- РАНЕ	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
Приоритет 2, Мярка 2: Спортни събития						
1.	Изпълнение на спортния календар на община Павликени за съответната година	Община Павликени, ЮЛНЦ; Училища; Детски градини; Бизнес	Ежегодно	Съгласно одобрен бюджет	Общински бюджет; дарения; други източници	
ПРИОРИТЕТ 3: ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ОБЩИНА ПАВЛИКЕНИ КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.						
Приоритет 3, Мярка 1: Провеждане на гъвкава общинска политика по отношение на туризма						
1.	Членство в ОУДТР и участие в инициативи на ОУДТР	Община Павликени	Постоянен	1000/годишно	Бюджет на община Павликени	членски внос
2	Разработване и поддържане на нов интернет сайт на община Павликени с включена секция Туризм	Община Павликени	Ноември 2020 – разработване; Постоянен - поддържане	20000	Бюджет на община Павликени	
3.	Сътрудничество с представители на туроператорски фирми	Община Павликени	Постоянен	-	Бюджет на община Павликени	
4.	Актуална информация на интернет сайта на община Павликени за възможностите за външно финансиране на проекти, свързвани с развитието на туризма.	Община Павликени - РРЕПП	Постоянен	-	-	
5.	Подготовка и кандидатстване за външно финансиране с проекти, свързвани с развитието на туризма.	Община Павликени; Всички заинтересовани страни	Постоянен	Според конкретния случай	Бюджет на община Павликени; външно финансиране; Бизнес	
6.	Повишаване събираемостта на туристическия данък	Община Павликени - МДТ	Постоянен	-	-	

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

№	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ	СРОК ЗА ИЗ- ПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ, ЛВ.	ФИНАНСИ- РАНЕ	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
7.	Създаване на туристически информационен център - Павликени	Община Павликени; Всички заинтересовани страни	2022		Външно финансиране	На етап разработване и приемане на програмата бюджетът не може да бъде определен.
7.	Установяване на връзки и сътрудничество с общини от други европейски държави с цел разработване и изпълнение на проекти в областта на туризма	Община Павликени – служители/отдели/дирекции и в общината, както и свързани институции, които установяват такива контакти	Постоянен	-	-	
8.	Формиране и обучаване на водачи/гидове по туристическите продукти-маршрути в общината.	Община Павликени; ИМ Павликени; ИМ Бяла Черква; ТД „Росица“ Доброволци	Постоянен		Общински бюджет Дарения Външно финансиране	
9.	Работа с деца и младежи – програми в музеите; „туристическо ориентиране“ „скаутски клуб“ и други форми на възпитание в любов към природата и родния край.	Община Павликени, ТД „Росица - Павликени“ Доброволци ЮЛНЦ	Постоянен		Външно финансиране	
Приоритет 3, Мярка 2: Маркетинг и реклама						
1.	Създаване на 3 броя единни туристически продукти, обхващащи най-известните и разпознаваеми обекти на културно-историческото наследство, туристически маршрути и	Община Павликени; ТД „Росица“; ИМ Павликени; ИМ Бяла Черква; Всички заинтересовани страни	Декември 2019	-	-	Одобряват се от консултативния съвет по туризъм

Програма за развитие на туризма на територията на община Павликени 2019 – 2023г.

№	ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ	СРОК ЗА ИЗ- ПЪЛНЕНИЕ	БЮДЖЕТ, ЛВ.	ФИНАНСИ- РАНЕ	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
	природни забележителности - според целевите групи.	совани страни				
2.	Провеждане на рекламна и информационна кампания за популяризиране на единните туристически продукти – публикации в социални медии, брошури, дипляни, създаване на видеоклипове, снимки, публикации и др. Представяне пред туроператорски фирми.	Община Павликени – Връзки с обществеността, РРЕПП; ИМ Павликени; ИМ Бяла Черква, ТД „Росица“; Всички заинтересовани страни	Юни 2020	10 000	Общински бюджет, донорски програми	
3.	Създаване и актуализиране на качествен снимков и видео материал, който да се използва за рекламни цели	Община Павликени ЮЛНЦ Представители на бизнеса	Постоянен	5000	Общински бюджет, донорски програми	
4.	Активно рекламиране на предстоящи събития (спортни и културни) в медиите, вкл. социални	Община Павликени – ХД, Връзки с обществеността	Постоянен	20000/годишно	-	
5.	Рекламирање на туристическите продукти, обекти и предстоящи събития в музеи, хотели и заведения за хранене на територията на община Павликени – брошури, дипляни, плакати.	Община Павликени	Постоянен	5000/годишно	Бюджет на община Павликени	